

Valggjennomføringsundersøkelsen 2019

Utarbeidet av Oslo Economics på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Desember 2019

OE-rapport 2019-45

Om Oslo Economics

Oslo Economics utreder økonomiske problemstillinger og gir råd til bedrifter, myndigheter og organisasjoner. Våre analyser kan være et beslutningsgrunnlag for myndighetene, et informasjonsgrunnlag i rettslige prosesser, eller et grunnlag for interesseorganisasjoner som ønsker å påvirke sine rammebetingelser. Vi forstår problemstillingene som oppstår i skjæringspunktet mellom marked og politikk.

Oslo Economics er et samfunnsøkonomisk rådgivningsmiljø med erfarne konsulenter med bakgrunn fra offentlig forvaltning og ulike forsknings- og analysemiljøer. Vi tilbyr innsikt og analyse basert på bransjeerfaring, sterk fagkompetanse og et omfattende nettverk av samarbeidspartnere.

Kartlegging

Oslo Economics tilbyr kartlegninger til offentlige og private oppdragsgivere. Vi kartlegger typisk forekomsten av et fenomen, holdninger til eller syn på ulike forhold, hvordan virksomheter er organisert eller har innrettet seg.

Kartlegninger inngår ofte som en del av en større utredning, der kartlegningen er viktig for å forstå nåsituasjonen.

I våre kartlegninger benytter vi oss ofte av spørreundersøkelser, intervjuer og dokumentstudier. Disse tre formene for datainnsamling supplerer hverandre slik at datagrunnlaget blir både tilstrekkelig bredt og dypt. I tillegg innhenter vi statistikk og sammenstiller denne.

Valggjennomføringsundersøkelsen 2019 / OE-rapport 2019_45

© Oslo Economics, 10. desember 2019

Kontaktperson:

Finn Gjerull Rygh / Senior Partner

fgr@osloeconomics.no, Tlf. 928 28 616

Forsidefoto: Kommunal- og moderniseringsdepartementet, fotograf Tore Fjeld

Innhold

Sammendrag	4
1. Om undersøkelsen og respondentene	5
1.1 Om undersøkelsen og spørsmålene	5
1.2 Om respondentene	5
2. Listeforslagsprosessen	7
3. Rekruttering til stemmestyre	8
4. Stemmesedler, informasjonsbrosjyrer og annet valgutstyr	9
4.1 Stemmesedler	9
4.2 Informasjonsbrosjyrer og øvrig valgmateriell	10
5. Valgkort	12
5.1 Digitalt valgkort	13
6. Valglokaler og tilgjengelighet	16
6.1 Antall valglokaler	16
6.2 Valglokalenes åpningstid og plassering i forhåndsstemmeperioden	16
6.3 Valglokalenes egnethet og universell utforming	17
7. Elektronisk manntall	20
8. Ventetid og utfordringer med stemmegivning	22
8.1 Ventetid	22
8.2 Velgere med særlige behov	22
8.3 Avviste velgere og forkastede stemmegivninger	23
9. Opptelling av stemmer	25
10. Sent mottatte forhåndsstemmer	26
11. Klager og klagebehandling	27
12. Fylkesvalgstyrets møtebok	28
13. Risiko og sårbarhet	29
14. Samarbeidet mellom kommune og fylkeskommune	30
15. Kommune- og fylkessammenslåinger	31
16. Forholdet til andre valg	32
17. Diskusjonstemaer	33
17.1 Behovet for valgkort	33
17.2 Prosessen for listeforslag	33
17.3 Universell utforming av valglokaler	34
17.4 Manuell telling av stemmer	34

Sammendrag

Oslo Economics har på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) innhentet data fra kommuner og fylkeskommuner om valggjennomføringen 2019. En lignende undersøkelse er blitt gjennomført i etterkant av valgene også tidligere, senest i 2017.

Det er blitt gjennomført to ulike undersøkelser; én rettet mot kommuner, og én mot fylkeskommuner. Siden kommunene har vesentlig flere oppgaver enn fylkene i valggjennomføringen, har kommuneundersøkelsen inneholdt 109 spørsmål, mens fylkesundersøkelsen inneholdt 27 spørsmål. Spørsmålene er utarbeidet som et samarbeid mellom Oslo Economics, Valgdirektoratet og KMD, og bygger videre på valggjennomføringsundersøkelsen i 2017. Spørreundersøkelsene ligger vedlagt denne rapporten.

I tillegg til spørreundersøkelsen har Oslo Economics intervjuet 20 kommuner og fylkeskommuner og deltatt på Valgforums evalueringskonferanse. Dette er gjort som informasjonsinnhenting både til evaluering av Valgdirektoratets tjenester¹ og for valggjennomføringsundersøkelsen.

Kommuneundersøkelsen ble sendt ut til valgansvarlig i de 356 kommunene og 10 fylkeskommunene som gjelder fra og med 1/1 2020. Valgene som ble gjennomført i september 2019 ble i henhold til forskrift gjennomført som om kommune- og fylkessammenslåingene allerede var skjedd, derfor er det de nye enhetene som er relevante respondenter.

Av 356 kommuner har vi mottatt svar fra 295. Dette gir en deltagelse på 83 prosent. Av ti fylker har vi mottatt svar fra syv. Dette gir en deltagelse på 70 prosent. Vi anser dette for å være en god oppslutning, som gjør at dataene antagelig kan anees som representative for alle landets kommuner og fylker. Vi har mottatt svar fra kommuner som dekker 86 prosent av Norges befolkning.

Denne rapporten er ment å være en komplett oversikt over svarene på samtlige spørsmål i undersøkelsen. I tillegg følger alle spørsmålsformuleringer og svaralternativer, samt rådata fra undersøkelsen som vedlegg.

Dataene er i stor grad deskriptive, men det er også undersøkt noen temaer der det fremkommer meninger om hvordan valget burde gjennomføres. Dette gjelder særlig følgende temaer:

- Behovet for valgkort, og i så fall om dette skal være digitalt eller fysisk
- Prosessen for listeforslag
- Universell utforming av valglokaler
- Manuell telling av stemmer, sett i lys av kravet om manuell foreløpig optelling

Alle vurderinger av Valgdirektoratets arbeid og tjenester er omtalt i Oslo Economics-rapporten: *Evaluering av Valgdirektoratets tjenester ved valget 2019*.

---

¹ Oslo Economics 2019. Evaluering av Valgdirektoratets tjenester ved valget 2019. På oppdrag for Kommunal- og moderniseringsdepartementet. OE-rapport 2019_44.

1. Om undersøkelsen og respondentene

Oslo Economics har på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) innhentet data fra kommuner og fylkeskommuner om valggjennomføringen 2019. En lignende undersøkelse er blitt gjennomført i etterkant av valgene også tidligere, senest i 2017: Valggjennomføringsundersøkelsen 2017 (Kantar TNS, 2018).

I denne rapporten gjennomgår vi svarene på undersøkelsen. Der det er relevant, trekker vi også på innsikt opparbeidet gjennom intervjuer med 20 kommuner og fylkeskommuner som er gjennomført i oktober/november 2019 i forbindelse med evaluering av Valgdirektoratets tjenester.

1.1 Om undersøkelsen og spørsmålene

Det er blitt gjennomført to ulike undersøkelser; én rettet mot kommuner, og én mot fylkeskommuner. Siden kommunene har vesentlig flere oppgaver enn fylkene i valggjennomføringen, har kommuneundersøkelsen inneholdt 109 spørsmål, mens fylkesundersøkelsen inneholdt 27 spørsmål.

Spørsmålene er utarbeidet som et samarbeid mellom Oslo Economics, Valgdirektoratet og KMD, og bygger videre på valggjennomføringsundersøkelsen i 2017. Spørreundersøkelsene ligger vedlagt denne rapporten.

Spørreundersøkelsen er gjennomført ved bruk av verktøyet Questback, og link til besvarelse i dette systemet er sendt ut til valgansvarlig i samtlige kommuner og fylkeskommuner. E-post-adresser til disse er fremskaffet av Valgdirektoratet. Siden Valgdirektoratet har registrert to valgansvarlige per kommune og fylkeskommune, har vi tilfeldig trukket ut én av disse som har mottatt link til spørreundersøkelsen.

Kommuner og fylkeskommuner som ikke har besvart, har blitt purret ved flere anledninger. I midten av oktober ble link til undersøkelsen også sendt til den andre valgansvarlige i de kommunene og fylkene som ennå ikke hadde besvart undersøkelsen.

Spørreundersøkelsen ble åpnet 13/9 og stengt 31/10 2019.

1.2 Om respondentene

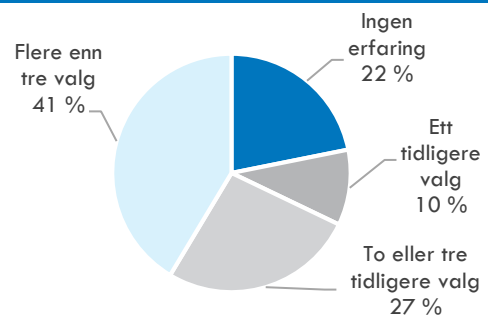
Kommuneundersøkelsen ble sendt ut til valgansvarlig i de 356 kommunene og 10 fylkeskommunene som gjelder fra og med 1/1 2020. Valgene som ble gjennomført i september 2019 ble i henhold til

forskrift gjennomført som om kommune- og fylkessammenslåingene allerede var skjedd, derfor er det de nye enhetene som er relevante respondenter.

Av 356 kommuner har vi mottatt svar fra 295. Dette gir en deltagelse på 83 prosent. Av 10 fylker har vi mottatt svar fra 7. Dette gir en deltagelse på 70 prosent. Vi anser dette for å være en god oppslutning, som gjør at dataene antagelig kan anees som representative for alle landets kommuner og fylker.

Vi har mottatt svar fra kommuner som dekker 86 prosent av Norges befolkning. Det betyr at kommunene som har besvart undersøkelsen i snitt har noe større befolkning enn kommunene som ikke har besvart. Tilsvarende dekker fylkene som har besvart undersøkelsen 71 prosent av befolkningen (når vi ser bort fra Oslo, som ikke er en fylkeskommune).

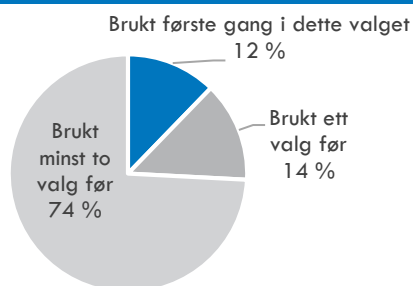
Figur 1-1: Hvilken erfaring har du som valgansvarlig utover årets valg? Fylker og kommuner (N=302)

Kilde: Oslo Economics

De valgansvarlige i kommunene og fylkeskommunene er i stor grad erfarne, med 68 prosent som har erfaring fra gjennomføring av to eller flere valg i tillegg til 2019-valget. Men det er også en rekke valgansvarlige som ikke har tidligere erfaring i rollen; dette gjelder for 66 kommuner i utvalget. Det kan være en stor utfordring å være ansvarlig for et valg første gang, men de fleste valgansvarlige har antagelig vært involvert i valggjennomføring i andre roller tidligere.

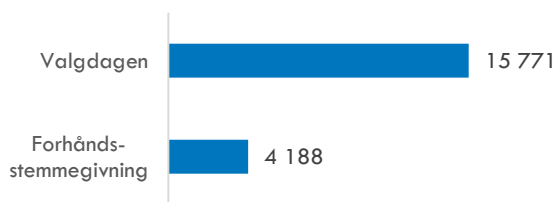
Figur 1-2: Hvilken erfaring har du med valgadministrasjonssystemet EVA? Fylker og kommuner (N=302)

Kilde: Oslo Economics

Erfaringen med bruk av valgadministrasjonssystemet EVA er, som forventet, noe større enn erfaringen i rollen som valgansvarlig. 74 prosent har brukt EVA i minst to tidligere valg, mens 68 prosent har vært valgansvarlig i minst to tidligere valg. Dette viser at de valgansvarlige ofte har hatt andre roller i valg gjennomføringen før de ble valgansvarlige, og at også disse rollene medført bruk av EVA. Samtidig er det så mange som 37 respondenter som svarer at de ikke har brukt EVA før i dette valget. Dette er primært valgansvarlige i mindre kommuner (i gjennomsnitt har disse 37 kommunene 8 619 innbyggere, mot nesten 15 600 innbyggere i snitt i utvalget totalt). I mange tilfeller vil antagelig de valgansvarlige som ikke har erfaring fra bruk av EVA ha medarbeidere i valg gjennomføringen som har brukt EVA tidligere.

Figur 1-3: Hvor mange valgmedarbeidere jobbet i forhåndsstemmeperioden og på valgdagen(e)? Kommuner (N=295)

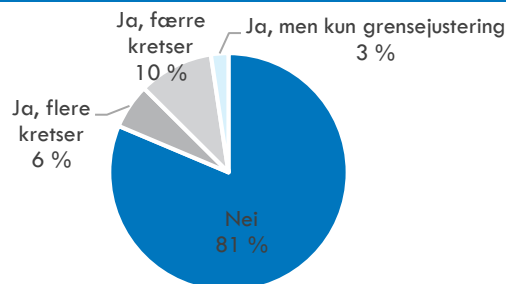
Kilde: Oslo Economics

Gjennomføringen av valg er omfattende prosesser. Kommunene i vårt utvalg rapporterer om at totalt arbeidet nesten 4 200 personer med forhåndsstemmegivning, og nesten 15 800 på selve valgdagen(e). Dersom kommunene i utvalget er representative, tilsier dette at det totalt for hele Norge har vært om lag 5 000 personer involvert i forhåndsstemmeperioden, og i underkant av 19 000 i forbindelse med valgdagen(e).

Den minste kommunen i utvalget hadde to personer i aktivitet både i forhåndsstemmeperioden og i tilknytning til selve valgdagen. Den største hadde

henholdsvis 450 og 1 800 personer i arbeid. Det kan være noe ulikt i hvilken grad respondentene medtar medlemmer av valgstyre, stemmestyre, opptellingskorps og lignende i disse tallene, men tallene gir likevel et inntrykk av hvor omfattende arbeid som nedlegges for å gjennomføre valget.

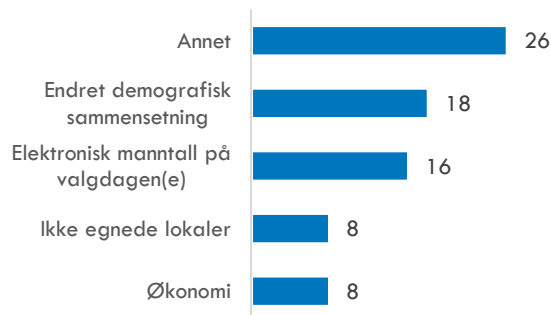
Figur 1-4: Har kommunen gjort endringer i kretsinnelingen sammenlignet med forrige valg? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

19 prosent av kommunene har gjort endringer i kretsinnelingen sammenlignet med forrige valg. Dette er litt lavere andel enn i 2017, da 23 prosent endret inndeling.

Figur 1-5: Hva er årsakene til at valgkretsene ble endret? Flere svar er mulige. Kommuner (N=55)

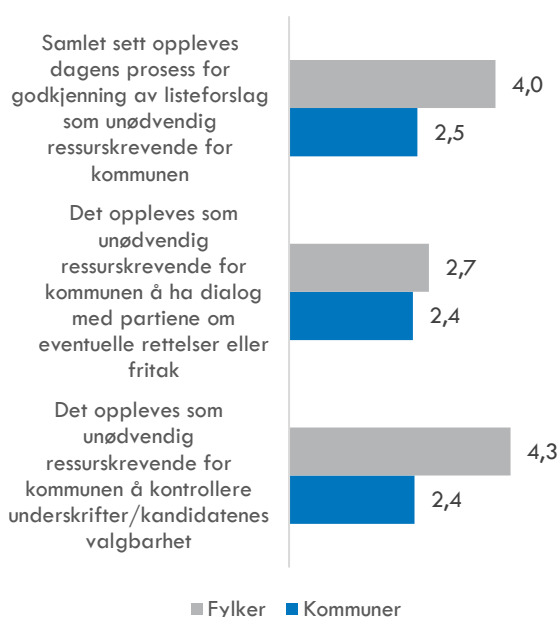
Kilde: Oslo Economics

Elektronisk manntall og ikke egnede lokaler er blitt mindre vanlige grunner til endring i kretsinndeling enn ved forrige valg. Endret demografisk sammensetning og annet er blitt vesentlig vanligere årsaker.

2. Listeforslagsprosessen

Det har vært en del fokus på listeforslagsprosessen i dette valget, særlig som en følge av at ett parti førte opp en del profilerte kandidater på listen, til dels mot disse personenes vilje. Vi har undersøkt kommunenes oppfatninger om listeforslagsprosessen.

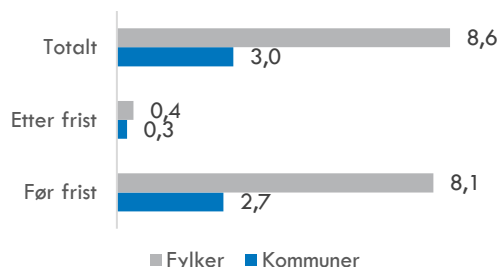
Figur 2-1: Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om fylkeskommunens ressursbruk knyttet til å godkjenne listeforslag (fra 1 Helt uenig til 6 Helt enig)? Kommuner (N=295) og fylker (N=7)

Kilde: Oslo Economics

Selv om kommunene totalt sett er mer uenig enn enig i at listeforslagsprosessen er unødig ressurskrevende, er det en rekke kommuner som er helt enig i dette. 31 kommuner svarer 6 (helt enig) eller 5 på dette spørsmålet. Blant disse er flere store kommuner, og de 31 kommunene dekker dermed 27 prosent av befolkningen.

Figur 2-2: Hvor mange tilfeller har det vært i din kommune/fylkeskommune der personer har bedt seg fritatt fra å stå på liste? Kommuner (N=295) og fylker (N=7)

Kilde: Oslo Economics

Som vi ser er det i gjennomsnittskommunen og gjennomsnittsfylket relativt få personer som ønsker seg fritatt fra å stå på liste. For enkeltkommuner kan det likevel være betydelige antall, som medfører stor arbeidsbelastning. Det finnes eksempler på «kontroversielle» lister der mange av de som er oppført ønsker seg fritatt.

Enkelte kommuner har foreslått en endring i listeforslagsprosessen, med digitalisering og økt ansvar for de ansvarlige for listen. Det beskrives en prosess der det benyttes en digital løsning (ved hjelp av Altinn og ID-porten, eller lignende) for å sikre at det oppgis korrekt personalia på alle på listen, og for å sikre at alle signaturer er reelle. Systemet bør også automatisk sende brev til alle kandidater.

Svarene i valggjennomføringsundersøkelsen tyder på at mange kommuner lever godt med dagens manuelle prosess, men det bør likevel vurderes om det skal innføres en digital løsning, ikke bare for å spare tid i kommuner og fylkeskommuner, men også for å gi økt kontroll med og kvalitet i listeforslagsprosessen.

3. Rekruttering til stemmestyre

Hvert stemmested i kommunen skal ha et eget stemmestyre, med minst tre medlemmer.

Kommunene rekrutterer medlemmer til stemmestyre på ulike måter. De fleste oppgir at hovedstammen av medlemmene er stemmestyremedlemmer fra tidligere valg. Det er vanlig at det rekrutteres blant administrasjonen i kommunen, eventuelt blant deres familie og bekjentskapskrets. Ganske mange kommuner annonserer på egen hjemmeside, mens noen ganske få kommuner oppgir at de annonserer etter stemmestyremedlemmer i lokalavis, på Facebook og lignende.

Figur 3-1: Hvor enkelt var det å rekruttere tilstrekkelig antall medlemmer til stemmestyret? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

10 prosent av kommunene som tar stilling opplever at det er ganske vanskelig eller svært vanskelig å rekruttere medlemmer til stemmestyre.

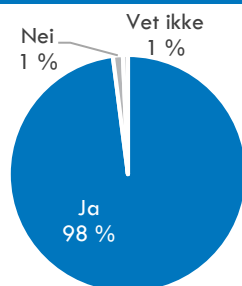

4. Stemmesedler, informasjonsbrosjyrer og annet valgutstyr

Det er mange ulike typer utstyr og materiell i bruk i valggjennomføringen. Vi har spurt kommunene om deres oppfatning om dette materiellet/utstyret.

4.1 Stemmesedler

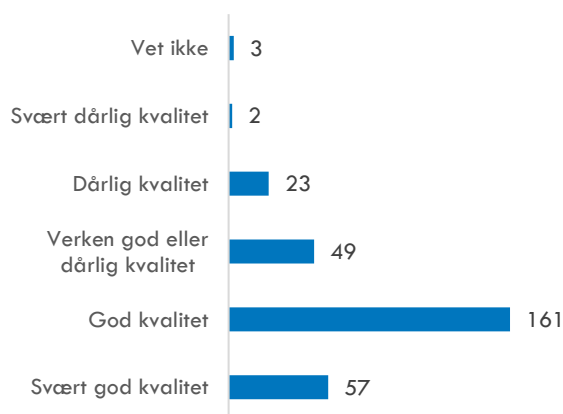
Figur 4-1: Fikk kommunen stemmesedlene før 12. august? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Bare fire kommuner oppgir at de fikk stemmesedlene for sent, og grunnen som oppgis er problemer i transport. Blant kommunene som fikk sedlene i tide, er det mange som kommenterer at det bare var så vidt, og at dette skapte usikkerhet. Det etterlyses bedre informasjon om når stemmesedlene ventes levert.

Figur 4-2: Hvordan vurderte du stemmesedlenes kvalitet? Kommuner (N=295)

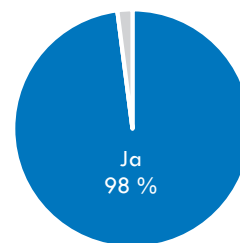
Kilde: Oslo Economics

Når vi ser bort fra dem som svarer «vet ikke», anser 75 prosent av kommunene at stemmesedlene var av god eller svært god kvalitet. Dette er betydelig lavere enn i 2017, der 93 prosent av kommunene svarte dette.

Blant de 25 kommunene som mener kvaliteten var dårlig eller svært dårlig, peker nesten samtlige på at stemmesedlene var for tynne, slik at det var mulig å se

gjennom, særlig i stempelfeltet. Dermed kan funksjonærene se hvilket parti velgeren stemmer på, eller eventuelle slengere som er oppført. Noen er i tillegg kritiske til størrelsen på sedlene, som gjorde dem vanskelige å håndtere for velgerne, noe som igjen ga risiko for at funksjonærene kunne se hvilken liste velgerne hadde valgt (særlig ved trefalsede sedler). Noen trekker også frem utfordringer med å skanne sedler med blindeskrift. Mange mener også at måten sedlene er trykket på kan ha medført problemer i skanningen, knyttet til driftsstopp.

Figur 4-3: Benyttet kommunen seg av Valgdirektoratets rammeavtale for produksjon av stemmesedler? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Samtlige kommuner som har tatt stilling til spørsmålet har benyttet rammeavtalen for produksjon av stemmesedler.

Figur 4-4: Hvordan fungerte samarbeidet mellom kommunen og trykkeriet i forbindelse med stemmesedlene? Kommuner (N=295)

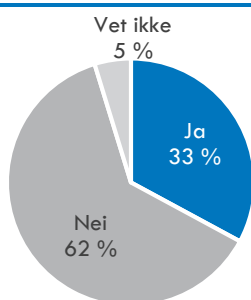
Kilde: Oslo Economics

Kommunene er godt fornøyd med samarbeidet med trykkeriet; 94 prosent av dem som tar stilling sier at samarbeidet fungerte godt eller svært godt. Dette er riktignok noe ned fra 2017, der samtlige kommuner

svarte godt eller svært godt på dette spørsmålet. Det kan tenkes at opplevd lavere kvalitet på stemmesedlene også har medført lavere score på spørsmålet om samarbeidet med trykkeriet.

Det er flere som etterlyser en digital portal der bestilling kan skje, og der det til enhver tid er mulig å se status for trykking og transport av sedlene.

Figur 4-5: Ble det bestilt stemmeseddelssett? Kommuner (N=295)

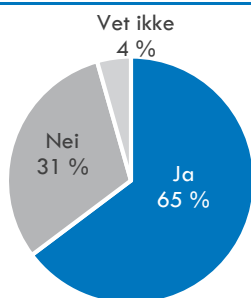
Kilde: Oslo Economics

Stemmeseddelssett benyttes særlig ved ambulerende stemmegivning der velgerne ikke har tilgang på valgavlukke. Da får velgeren en konvolutt med samtlige stemmesedler, og kan velge ønsket liste fra denne. En slik konvolutt omtales som stemmeseddelssett.

Om lag en tredjedel av kommunene bestiller stemmeseddelssett. Enkelte kommuner kommenterer at det er problematisk at det er en minstebestilling på 500 stemmeseddelssett, fordi de har behov for langt færre. Enkelte kommuner oppgir at de lager sine egne stemmeseddelssett basert på de ordinære stemmesedlene.

4.2 Informasjonsbrosjyrer og øvrig valgmateriell

Figur 4-6: Bestilte kommunen din informasjonsbrosjyrer på ulike språk? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

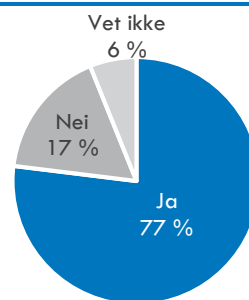
65 prosent av kommunene som tar stilling har bestilt informasjonsbrosjyrer på ulike språk. Kommunene som ikke har bestilt slike brosjyrer, trekker i hovedsak frem to grunner til dette:

- Det er få eller ingen fremmedspråklige velgere i kommunen
- Brosjyrer skrives ut eller tilbys digitalt

Noen få kommuner henviser til at de ønsker å unngå for mye papir, og noen få andre viser til at de glemte å bestille brosjyrer i år, men at de vil gjøre det ved neste valg.

Kommunene som har bestilt informasjonsbrosjyrer oppgir at disse er lagt ut i valglokaler (både forhåndsstemmeperiode og valgdagen(e)), lagt ut på rådhus, bibliotek og andre møteplasser og/eller distribuert til kommunens fremmedspråklige gjennom Voksenopplæringen, Flyktningekontakt eller andre enheter som er i kontakt med fremmedspråklige.

Figur 4-7: Har kommunen bestilt valgutstyr gjennom Valgdirektoratets rammeavtale? Kommuner (N=295)

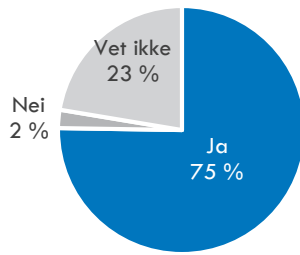

Kilde: Oslo Economics

Svært mange kommuner bestiller valgutstyr gjennom direktoratets rammeavtale. Blant dem som ikke gjør det, svarer de langt fleste at de ikke hadde behov for utstyr denne gang. Veldig mange kommuner har synspunkter på valgutstyret. Synspunktene er til dels motstridende, men det synes likevel som om et flertall av kommunene er misfornøyd med kvaliteten på valgavlukker, skilt og oppbevaringsbagger. Mange kommuner mener også at utstyret er dyrt, og at det burde vært mulig å bestille tettere innpå valgdagen. Noen har også synspunkt på valgurnene, der det pekes på at urnene er tunge, vanskelige å stable, og fort blir fulle.

Enkelte kommuner etterlyser muligheten til å bestille flere typer skilt/flagg av god kvalitet, og det trekkes også frem at direktoratet i større grad burde ta kommunene med på råd når det utformes nytt standardutstyr.

Figur 4-8: Etter din vurdering, kommer kommunen til å bestille valgutstyr gjennom Valgdirektoratets rammeavtale ved neste valg? Kommuner (N=295)

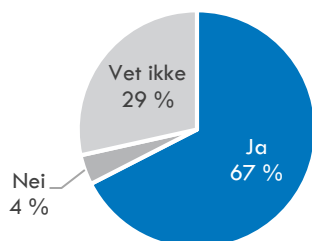
Kilde: Oslo Economics

Selv om relativt mange er kritiske til kvaliteten på utstyret, oppgir et klart flertall at de antagelig kommer til å bestille valgutstyr gjennom rammeavtalen ved neste valg. Dette kan være et resultat av at de fleste kommuner opplever at de ikke har alternative leverandører. At en høy andel svarer «vet ikke» på dette spørsmålet kan skyldes at kommunene ikke er sikre på om de trenger nytt materiell ved neste valg, men det må antagelig også tolkes som et ønske om bedre eller billigere utstyr enn det som er tilgjengelig i dagens avtale.

5. Valgkort

Det skal sendes ut valgkort til samtlige stemmeberettigede innenriks. Dette er departementets ansvar, og ansvaret er delegert til Valgdirektoratet. I år ble det gjennomført et prøveprosjekt der noen velgere fikk digitale valgkort i stedet for fysiske. Vi har spurt kommunene om deres erfaringer med og oppfatninger om valgkort.

Figur 5-1: Var det velgere i kommunen som ikke mottok valgkortet innen den ordinære forhåndsstemmeavgivningen startet 12. august? Kommuner (N=295)

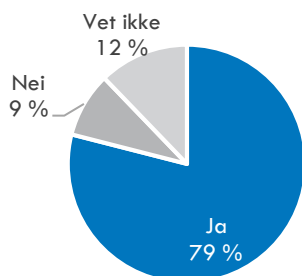

Kilde: Oslo Economics

Det synes å være svært vanlig at enkelte velgere ikke mottar valgkortet i tide til oppstart av ordinær forhåndsstemmeavgivning. To av tre kommuner svarer ja på dette. Når vi tar bort dem som svarer «vet ikke», svarer 94 prosent ja på dette spørsmålet.

Samme spørsmål ble stilt i valggjennomføringsundersøkelsen i 2017. Da svarte 10 prosent nei på spørsmålet, så det kan synes som om det har vært flere kommuner som har opplevd at velgere har fått valgkortet for sent (eller ikke i det hele tatt) i 2019 enn i 2017.

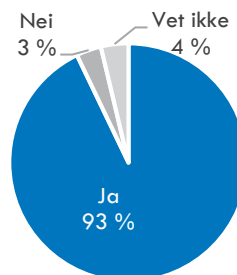
Figur 5-2: Fikk kommunen spørsmål om muligheten til å stemme fra velgere som ikke hadde mottatt valgkort? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Det er vanlig at velgere som ikke har mottatt valgkort henvender seg til kommunen med spørsmål om hvorvidt de har mulighet til å stemme; når vi tar bort dem som svarer «vet ikke», svarer 90 prosent ja på dette spørsmålet. I 2017-undersøkelsen svarte 71 prosent ja på dette spørsmålet, så det kan synes som om det er noe vanligere at velgere spør om dette i 2019 enn 2017.

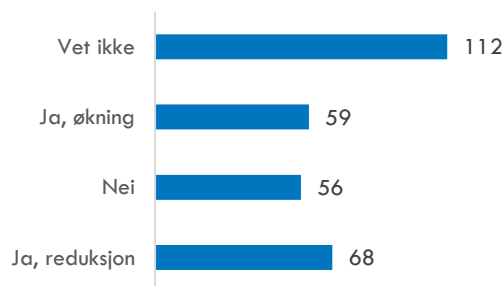
Figur 5-3: Fikk kommunen valgkort i retur? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Nesten samtlige kommuner mottar valgkort i retur. Når vi tar bort dem som svarer «vet ikke», svarer 96 prosent ja på dette spørsmålet. Samme spørsmål ble stilt i 2017, og endringen fra den gang er marginal.

Figur 5-4: Opplevde kommunen endring i antall valgkort i retur sammenlignet med forrige valg? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Når vi tar bort dem som svarer «vet ikke», viser dataene at 31 prosent ikke har opplevd endring, 37 prosent har opplevd reduksjon og 32 prosent økning. Totalt sett synes det derfor som om endringen fra forrige valg er ubetydelig. Også i 2017-undersøkelsen var det noen flere som opplevde reduksjon enn økning. Dette kan tyde på at problemet er minskende, men samtidig viser svaret på forrige spørsmål at fortsatt nesten samtlige kommuner mottar valgkort i retur.

Figur 5-5: Hvordan fungerte skanning av strekkoden på valgkortet? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Når vi tar bort dem som svarer «vet ikke», oppgir 63 prosent av kommunene at skanning av strekkode på valgkort fungerer godt eller svært godt.

Enkelte kommuner vi har vært i kontakt med, tar til orde for at valgkortene ikke er nødvendige, og at ordningen burde fjernes. Noen argumenterer endog for at ordningen virker negativt, fordi det oppstår tvil om hva som er nødvendig for å kunne stemme. Det burde heller, mener disse kommunene, brukes ressurser på å informere om at det er tilstrekkelig at man tar med gyldig ID når man skal stemme. Dersom det er ønskelig å minne om valget, eller informere særskilte grupper om at de har stemmerett, kan det skje med andre virkemidler enn valgkort.

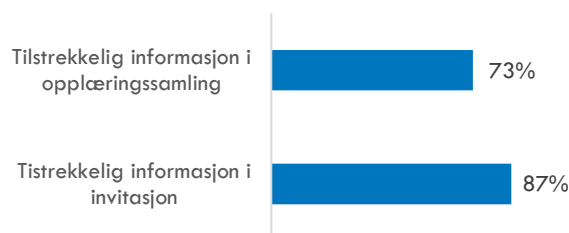
Det er ikke slik, mener flere kommuner vi har snakket med, at valgkortet sparer vesentlig tid i valglokalet. Med elektronisk manntall er det svært raskt å taste inn fødselsnummer som er oppgitt på fremlagt ID. Det kan også være en fordel for prosessen at alle følger samme rutine, i stedet for to ulike rutiner slik det er i dag.

5.1 Digitalt valgkort

18 kommuner deltok i forsøket med digitale valgkort, der velgerne fikk tekstmelding (sms) med link til valgkortet. Valgkortet kunne så hentes frem etter innlogging via ID-porten. Valgfunksjonær måtte skrive ut valgkortet dersom velger med digitalt valgkort stemte i en annen kommune enn sin egen.

I vårt utvalg er det 15 kommuner som svarer at de deltok i forsøket, det vil si at vårt utvalg utgjør 83 prosent av de som deltok i prøveordningen. Vi har spurt disse kommunene om de fikk tilstrekkelig informasjon om forsøket, i forbindelse med invitasjon til deltagelse og i forbindelse med opplæringsamlingene.

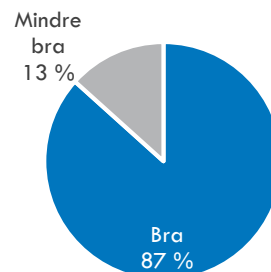
Figur 5-6: Fikk kommunen den informasjonen dere trengte om forsøk om elektronisk utsendelse av valgkort? Kommuner (N=15)

Kilde: Oslo Economics

I hovedsak opplevde kommunene å få tilstrekkelig informasjon. Det er likevel noen som mener at informasjonen var mangelfull, og de trekker frem at det på invitasjonstidspunktet ikke var tydelig nok hvordan forsøket skulle gjennomføres, og dermed heller ikke klart hvilke praktiske implikasjoner dette ville få for valggjennomføringen. Det samme gjelder på tidspunktet for opplæringsamlinger; noen kommuner mener forsøket burde vært mye tydeligere beskrevet såpass tett på valggjennomføringen.

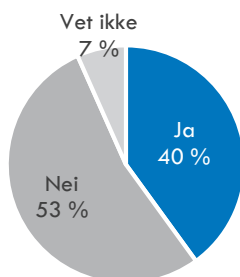
Figur 5-7: Hvordan var materiellet dere som deltaker i forsøk med elektronisk utsendelse av valgkort skulle bruke til media og publiseringer på nettsidene? Kommuner (N=15)

Kilde: Oslo Economics

De fleste mener informasjonsmateriellet var bra, men de to kommunene som ikke er like fornøyd, peker på at det til tross for informasjonen var stor usikkerhet hos mange velgere knyttet til det digitale valgkortet, og at det oppstod mange spørsmål som følge av denne usikkerheten.

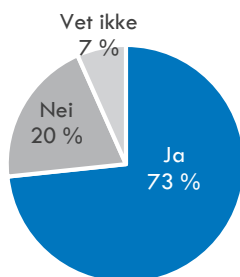
Figur 5-8: Opplevde du at media viste stor interesse for forsøk med elektronisk utsendelse av valgkort? Kommuner (N=15)

Kilde: Oslo Economics

Knapt halvparten av kommunene opplevde stor medieinteresse for forsøket.

Figur 5-9: Opplevde dere mye pågang fra velgere som hadde spørsmål om digitale valgkort og bruken av disse før valggjennomføringen? Kommuner (N=15)

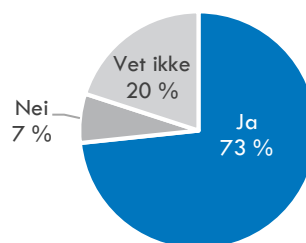

Kilde: Oslo Economics

De langt fleste kommunene opplevde en betydelig mengde spørsmål om digitale valgkort fra usikre velgere. De vanligste spørsmålene var:

- Hvorfor har jeg ikke fått valgkort?
- Hvor finner jeg det digitale valgkortet?
- Må jeg ha valgkort for å kunne stemme?
- Må jeg skrive ut det digitale valgkortet?
- Kan jeg vise det digitale valgkortet på mobil, og i så fall hvordan gjør jeg det?
- Jeg vil ha valgkortet tilsendt på papir; kan dere sende meg det?

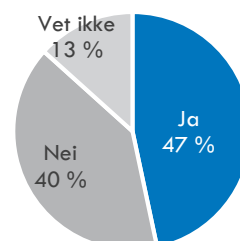
Figur 5-10: Hadde velgere behov for veiledning og informasjon om det digitale valgkortet i valglokalet? Kommuner (N=15)

Kilde: Oslo Economics

Blant kommunene som tar stilling til spørsmålet, oppgir 92 prosent at velgerne hadde behov for veiledning om det digitale valgkortet i valglokalet. Denne veiledningen knyttet seg til hvordan velgerne skulle få frem valgkortet på telefon eller nettbrett. Velgerne trengte hjelp til å finne frem til hvor de kunne finne valgkortet, og hvordan de kunne komme seg på internett, hvordan de kunne logge seg inn.

Figur 5-11: Opplevde dere kø i valglokalet som direkte følge av velgere med digitale valgkort? Kommuner (N=15)

Kilde: Oslo Economics

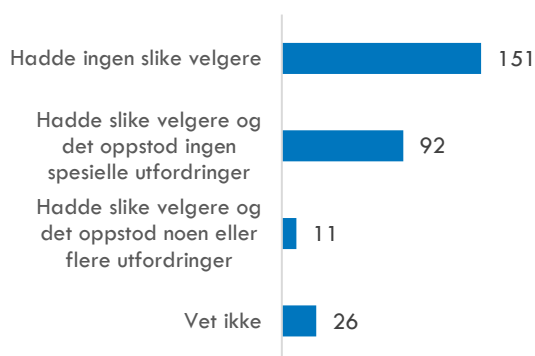
Digitale valgkort har skapt noe kø i valglokalene, både som en følge av at velgerne har hatt utfordringer med å få vist frem valgkortet, og grunnet problemer med å skanne skjermer.

De femten kommunene er blitt spurt om sine overordnede tilbakemeldinger til forsøket. Bare én av kommunene mener forsøket har vært utelukkende positivt. De andre kommunene trekker frem at ordningen har vært for tungvint, særlig fordi mange velgere ikke har høy digital kompetanse, og at det har tatt tid i valglokalet. Mange spørsmål og usikkerhet i forkant trekkes også frem som negativt. Utfordringer med å skanne skjermer, og behovet for å skrive ut valgkort ved stemmegivning utenfor egen kommune nevnes også av noen kommuner. Flere kommuner mener det ville vært enklere å kutte ut

valgkort i sin helhet, og bare benytte oppslag ved hjelp av fødselsnummer fra ID.

Forsøksordningen medførte at også kommuner som ikke deltok i forsøket kunne møte velgere med digitalt valgkort, dersom disse avla stemme utenfor egen kommune.

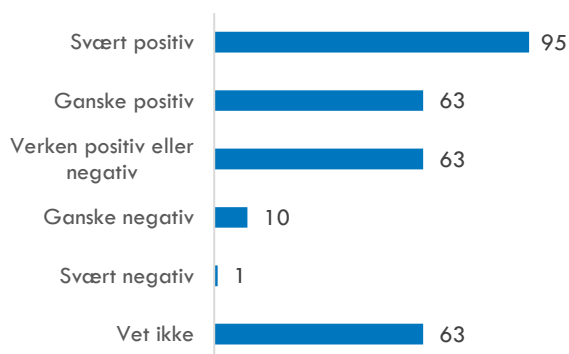
Figur 5-12: Opplevde din kommune noen utfordringer med velgere med digitalt valgkort? Kommuner (N=279)

Kilde: Oslo Economics

Av de 279 kommunene i vårt utvalg som ikke deltok i forsøket, svarer 60 prosent av dem som har tatt stilling at de ikke hadde velgere som benyttet digitalt valgkort. Av de øvrige 102 kommunene, oppgir et klart flertall at det ikke oppstod noen utfordringer. Det mindretall som rapporterer om utfordringer trekker frem at det har vært krevende å skanne skjermer, at det har tatt tid for velgerne å finne frem valgkortet, og at de ikke ser poenget med ordningen når det uansett må skrives ut valgkort.

Figur 5-13: Hvor positiv er din kommune til bruken av digitale valgkort? Kommuner (N=295)

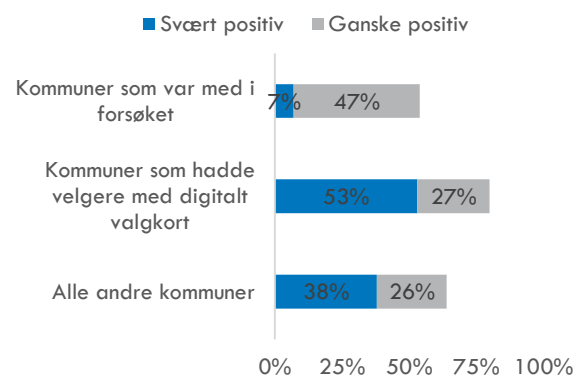

Kilde: Oslo Economics

Når vi spør samtlige kommuner (både kommunene som deltok i forsøket og øvrige kommuner) om hva de mener om digitale valgkort, svarer 68 prosent at de er svært positive eller ganske positive til ordningen.

Dette må tolkes i lys av at mer enn halvparten av kommunene i vårt utvalg ikke hadde noen velgere som benyttet digitale valgkort i sine valglokaler. Blant forsøkskommunene er det noe færre som er positive; 53 prosent, hvorav bare én kommune er svært positiv.

Figur 5-14: Hvor positiv er din kommune til bruken av digitale valgkort? Kommuner (N=15;103;295)

Kilde: Oslo Economics

Som figuren viser, er kommunene som ikke var med i forsøket, men som likevel hadde velgere med digitale valgkort, mest fornøyd med ordningen. Kommunene som deltok i forsøket er minst fornøyd. Men også kommunene som deltok i forsøket er i stor grad positive. Når dette sees sammen med at svært få kommuner er ganske negative eller svært negative til ordningen (bare 11 kommuner i hele utvalget), tilsier dette at forsøket har vært vellykket.

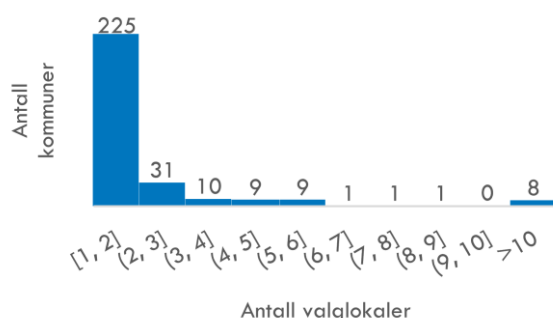
Basert på kommentarene vi har mottatt i spørreundersøkelser og intervjuer, må det likevel være rom for å diskutere dette nærmere. Når så mange av kommunene trekker frem utfordringer ved tidsbruk både for velgerne og valgfunksjonærer, synes det klart at ordningen ikke har vært optimal. Det er også mange kommuner som mener valgkort, enten de er digitale eller fysiske, er overflødige og burde fjernes. Mange kommuner har uansett inntasting av fødselsnummer fra ID som sin hovedrutine, og mener dette ikke tar nevneverdig lenger tid enn skanning av valgkort, når det uansett er behov for å sjekke ID. Noen mener også valgkort virker forvirrende, fordi velgere ikke forstår hva som er nødvendig å ta med i valglokalet. En helt tydelig kommunikasjon om at ID er det eneste som er nødvendig, ville kunne skapt mindre forvirring, ifølge disse kommunene.

6. Valglokaler og tilgjengelighet

Alle kommuner har minst ett valglokale, både i forhåndsstemmeperioden og på valgdagen(e). Vi har spurt kommunene om fakta om deres valglokaler, herunder tilgjengelighet og åpningstid.

6.1 Antall valglokaler

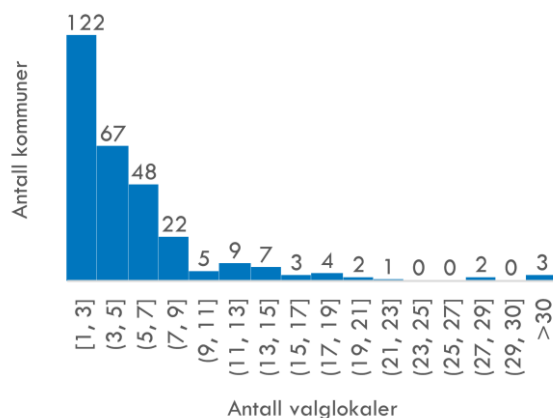
Figur 6-1: Hvor mange valglokaler hadde kommunen i forhåndsstemmeperioden? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Med valglokaler menes her kun faste lokaler, ikke ambulerende stemmemottagere. Kommunen med flest lokaler i forhåndsstemmeperioden hadde 30 lokaler. Det klart vanligste er å ha ett forhåndsstemmelokale; 59 prosent av kommunene oppgir dette. 28 prosent av kommunene hadde to eller tre lokaler for forhåndsstemmegivning. Gjennomsnittskommunen hadde 2,4 stemmelokaler, hvilket tilsier totalt mellom 800 og 850 stemmelokaler i Norge i forhåndsstemmeperioden (dersom svarene er representative for samtlige kommuner).

Figur 6-2: Hvor mange valglokaler hadde kommunen på valgdagen(e)? Kommuner (N=295)

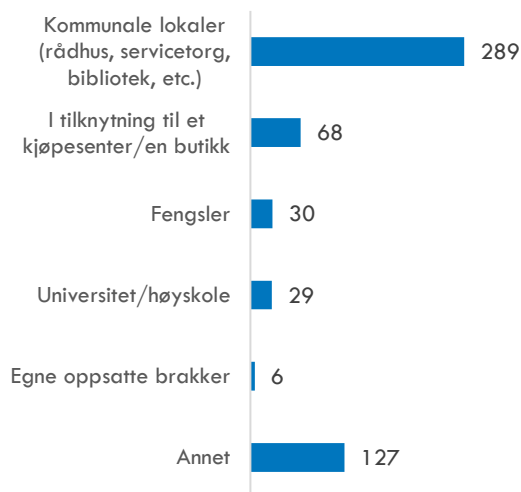

Kilde: Oslo Economics

Kommunen med flest lokaler på valgdagen(e) hadde 30 lokaler. Det klart vanligste er å ha tre valglokaler på valgdagen(e); 17 prosent av kommunene oppgir dette. Men det er også mange kommuner med bare ett eller to valglokaler, så kommuner med tre eller færre valglokaler på valgdagen utgjør 41 prosent av totalen. Gjennomsnittskommunen hadde 5,9 stemmelokaler, hvilket tilsier totalt mellom 2 000 og 2 100 stemmelokaler i Norge i forhåndsstemmeperioden (dersom svarene er representative for samtlige kommuner). Med 4,2 millioner stemmeberettigede (SSB) tilsier dette i snitt noe over 2 000 stemmeberettigede per stemmelokale på valgdagen.

6.2 Valglokalenes åpningstid og plassering i forhåndsstemmeperioden

Figur 6-3: Tilbød kommunen forhåndsstemming på noen av disse stedene? Flere valg mulig. Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Det klart vanligste er forhåndsstemmelokaler i kommunale lokaler, da gjerne i tilknytning til rådhuset. Men det er også mange kommuner som har forhåndsstemmelokaler andre steder enn dette. Blant kommuner som svarer annet, nevnes steder som sykehus, videregående skole, grendehus og institusjoner. Det er bare seks kommuner som benytter egne oppsatte brakker, og blant disse finner vi noen av de største byene.

Sammenlignet med hva kommunene rapporterte i valggenomføringsundersøkelsen i 2017, synes det som om flere har tilbudt forhåndsstemmegivning i

tilknytning til kjøpesenter/butikk, mens noe færre kommuner har svart «annet» i 2019 enn i 2017.

Figur 6-4: I hvilken periode av forhåndsstemmingen fantes det kvelds åpne valglokaler i kommunen? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

30 prosent av kommunene har ikke kvelds åpne valglokaler i forhåndsstemmeperioden. Enkelte av disse kommenterer at de har hatt åpent på kveldstid ved behov (etter avtale). 9 prosent av kommunene har hatt kvelds åpent hver kveld gjennom hele perioden. Mellom disse ytterpunktene finnes det mange ulike varianter av mer eller mindre sporadisk kvelds åpne lokaler, med større grad av kvelds åpent i tiden rett før valgdagen(e).

Det kan synes som om noen flere kommuner har holdt kvelds åpent i 2019 sammenlignet med 2017, siden 70 prosent oppgir at de har hatt enkelte dager med kvelds åpent i 2019, mot 66 prosent i 2017. Det er også flere som har hatt kvelds åpent hver kveld i hele perioden; en oppgang fra 5 prosent til 9 prosent.

Kommunene som ikke hadde kvelds åpent i det hele tatt i forhåndsstemmeperioden er bedt om å redegjøre for årsaker til dette, se Figur 6-5. Det har vært mulig å oppgi flere årsaker. Mange kommuner har ikke vurdert kvelds åpent, og like mange sier at behovet ikke er tilstede. Noen få kommuner oppgir kostnader eller mange på personell som årsak til manglende kvelds åpent. Årsakene som oppgis er i stor grad sammenfallende med årsakene som ble oppgitt i 2017.

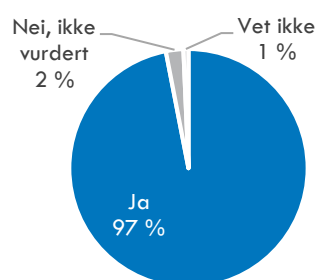
Figur 6-5: Hva var årsaken til at kommunen ikke hadde kvelds åpne lokaler i forhåndsstemmeperioden? Flere svar mulig. Kommuner (N=86)

Kilde: Oslo Economics

6.3 Valglokalenes egnethet og universell utforming

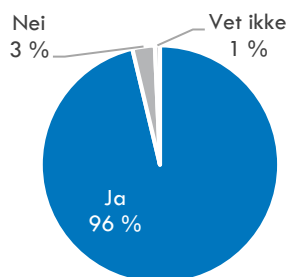
Figur 6-6: Ble valglokalenes egnethet og tilgjengelighet vurdert i forkant av valget? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Nær sagt alle kommuner undersøker valglokalene i forkant av valget, for å vurdere hvorvidt disse lokalene er egnet for formålet. Svarene her er på nivå med svarene på tilsvarende spørsmål i 2017-undersøkelsen. Grunnen til at noen få kommuner ikke vurderer lokalene på forhånd, kan være at de benytter samme lokale som de «alltid» har gjort, og at det således ikke er behov for noen fornyet vurdering. Men det er også et par kommuner som svarer at de har benyttet lokaler som de vet ikke er egnet, fordi det ikke finnes alternativer.

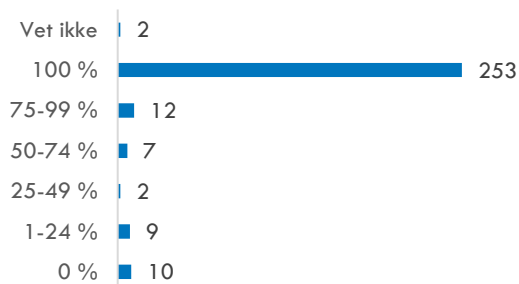
Figur 6-7: Var samtlige valglokaler i forhåndsstemmeperioden tilgjengelige for alle velgergrupper? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

96 prosent av kommunene hadde universelt tilgjengelige lokaler i forhåndsstemmeperioden; dette er på nivå med 2017-valget. Det er ni kommuner som svarer at de hadde lokaler som ikke var universelt tilgjengelig i forhåndsstemmeperioden. To av disse kommunene hadde ingen andre forhåndsstemmelokaler, slik at ingen forhåndsstemmelokaler i kommunen var universelt tilgjengelig. Ingen av kommunene rapporterer om mer enn ett forhåndsstemmelokale som ikke er universelt utformet.

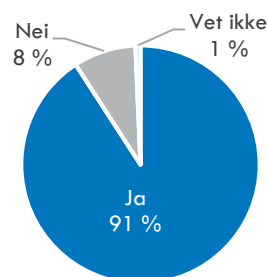
Figur 6-8: Hvor stor andel av de faste valglokalene hadde ett eller flere valgavlukker som var tilpasset personer med funksjonsnedsettelse (universelt utformet) i perioden for forhåndsstemmegivning? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

I 86 prosent av kommunene hadde alle valglokalene ett eller flere valgavlukker som var universelt utformet.

Figur 6-9: Var samtlige valglokaler på valgdagen(e) tilgjengelige for alle velgergrupper? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

91 prosent av kommunene svarer at samtlige stemmelokaler på valgdagen var universelt utformet. Dette er noe nedgang fra 2017-valget, da 95 prosent av kommunene svarte ja på dette spørsmålet. De 25 kommunene som oppgir at ikke alle lokalene var universelt utformet, oppgir til sammen at det var 41 lokaler som ikke var universelt utformet. Dersom utvalget er representativt for samtlige norske kommuner, tilsier det at totalt i Norge var 50 stemmelokaler på valgdagen(e) som ikke var universelt utformet.

Figur 6-10: Hva var årsaken(e) til at valglokalene kommunen benyttet på valgdagen(e) ikke var tilgjengelig for alle velgere? Flere svar mulig. Kommuner (N=25)

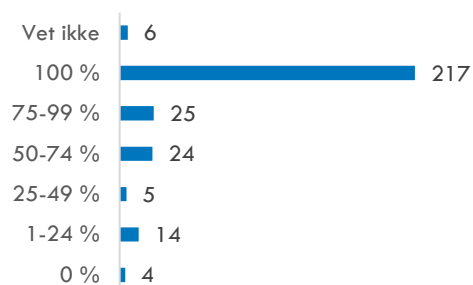

Kilde: Oslo Economics

De 25 kommunene som benyttet valglokaler som ikke var universelt utformet oppgir ulike årsaker til dette. Kommunene oppgir to hovedårsaker; at det ikke er behov, fordi det ikke er velgere med funksjonsnedsettelse i kretsen eller at det er umulig eller uforholdsmessig kostbart å gjøre tilpasninger i bygget. Blant dem som svarer «annet» oppgis grunner som at

det ikke finnes andre aktuelle lokaler, uten at mange får svært lang reisevei.

Figur 6-11: Hvor stor andel av de faste valglokalene hadde ett eller flere valgavlukker som var tilpasset personer med funksjonsnedsettelse (universelt utformet) på valgdagen(e)? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

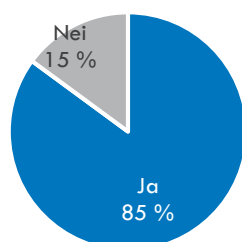
Mens 86 prosent av kommunene hadde minst ett universelt valgavlukke i samtlige lokaler for forhåndsstemmegivning, hadde bare 74 prosent av kommunene slike avlukker tilgjengelige i alle stemmelokaler på valgdagen(e). I snitt var om lag 88 prosent av lokalene på valgdagen utstyrt med minst ett universelt utformet valgavlukke.

Valgdirektoratet har fått gjennomført en egen evaluering, med intervjuer av velgere med funksjonsnedsettelse, og observasjon i valglokaler, for å vurdere valglokalenes tilgjengelighet.

7. Elektronisk manntall

Manntallet er oversikten over de stemmeberettigede. Manntallet benyttes for å undersøke at stemmegivere har stemmerett. Manntall kan være fysisk eller elektronisk, etter at elektronisk manntall ble innført som en permanent, frivillig ordning før 2017-valget. Vi har stilt kommunene spørsmål om bruken av elektronisk manntall.

Figur 7-1: Benyttet din kommune seg av elektronisk avkryssing i manntallet på valgdagen(e)? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Hele 85 prosent av kommunene benyttet elektronisk manntall på valgdagen(e). Dette er en betydelig fremgang fra 2017, da 61 prosent svarte det samme. Men det er fortsatt drøyt 50 kommuner i Norge som benytter analoge manntall, hvorav 44 i vårt utvalg.

Figur 7-2: Hva var årsaken til at kommunen ikke benyttet elektronisk avkryssing i manntallet på valgdagen(e)? Flere svar mulig. Kommuner (N=44)

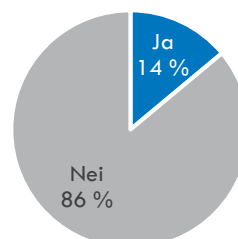

Kilde: Oslo Economics

De 44 kommunene som ikke benytter elektronisk manntall trekker frem noen ulike årsaker til dette, der manglende eller ustabil internett i valglokalene er

den klart vanligste. Men noen har også mangelfull IT-kompetanse, og opplever at manuell avkryssing er like enkelt og tryggere.

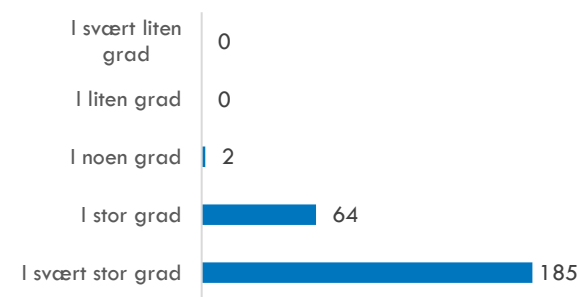
Figur 7-3: I forhåndsstemmeperioden: Førte strømbrudd eller kommunikasjonsbrudd mot det elektroniske manntallet til at stemmesedler ikke kunne legges rett i urnen? Kommuner (N=251)

Kilde: Oslo Economics

Det er ikke helt uvanlig at kommuner opplever utfordringer som gjør at det elektroniske manntallet ikke er tilgjengelig. Det store flertall rapporterer likevel om at de ikke har hatt noen problemer med manntallet gjennom forhåndsstemmeperioden.

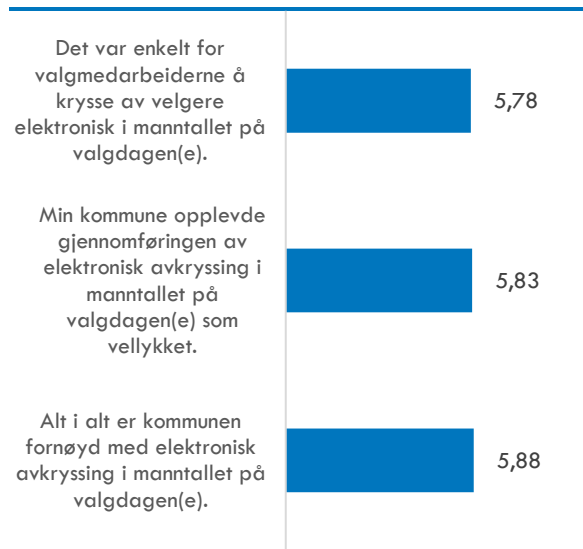
Figur 7-4: I hvilken grad var kommunen forberedt til å håndtere elektronisk avkryssing i manntallet på valgdagen(e)? Kommuner (N=251)

Kilde: Oslo Economics

Kommunene svarer i all hovedsak at de i stor eller svært stor grad var forberedt til å håndtere elektronisk avkryssing i manntallet. Dette er på lik linje med i 2017-valget. Svarene tyder på at også kommunene som tok i bruk elektronisk manntall for første gang i 2019 opplevde at de var godt forberedt på dette.

Figur 7-5: Vennligst ta stilling til følgende påstander om elektronisk manntall, gjennomsnitt på en skala fra 1 (helt uenig) til 6 (helt enig). Kommuner (N=251)

Kilde: Oslo Economics

Kommunene svarer i svært stor grad at de er fornøyde med det elektroniske manntallet. Bare to kommuner er misfornøyde; den ene på grunn av problemer med skanning av valgkort, den andre mener funksjonaliteten i EVA er for dårlig, og medfører risiko.

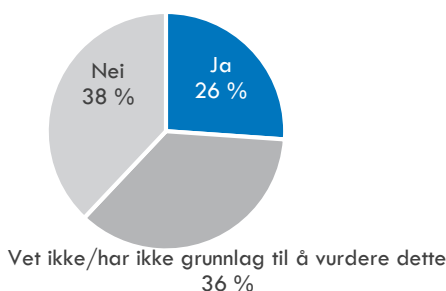
En lang rekke kommuner har brukt fritekstfeltet i undersøkelsen, og uttaler seg svært positivt om det elektroniske manntallet, både fordi det er effektivt, sikkert og gir god kvalitet. Flere peker på at køene i valglokalet nå ikke lenger er for å bli registrert, men for å komme inn i avlukket. Mange mener at funksjonaliteten er ytterligere forbedret fra 2017 til 2019. Det synes likevel som om det har vært relativt vanlig å oppleve utfordringer med innlogging (feilen kan ligge hos eier av innloggingsløsning), og noen mener det skulle vært tydeligere merket i systemet når velger tilhører annen kommune. En del kommuner har opplevd utfordringer med å skanne strekkode på de utsendte valgkortene, og dette har redusert noe av gevinsten ved elektronisk manntall.

8. Ventetid og utfordringer med stemmegivning

Vi har stilt kommunene spørsmål knyttet til selve stemmegivningen; var det ventetid i valglokalet, ble velgere avvist og oppstod det situasjoner knyttet til velgere med særlige behov?

8.1 Ventetid

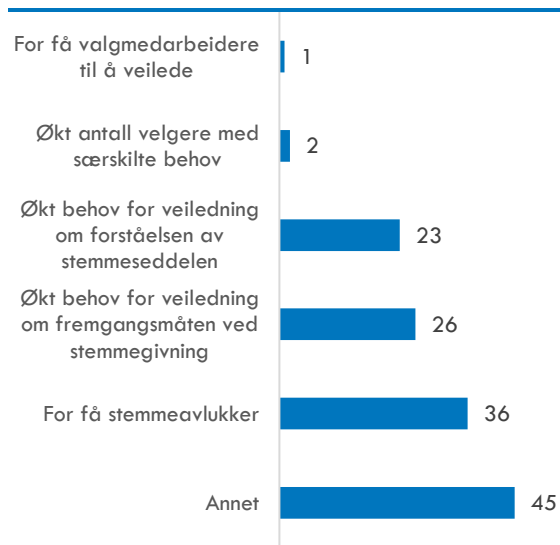
Figur 8-1: Opplevde den gjennomsnittlige velger lenger ventetid i valglokalene på valgdagen(e) sammenlignet med forrige valg? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Mange respondenter synes det er krevende å si noe om ventetiden på valgdagen i 2019 sammenlignet med 2017. Blant dem som har et synspunkt på dette, svarer 59 prosent at ventetiden ikke var lenger, mens 41 prosent svarer at den var lenger. Til sammenligning oppga 95 prosent av kommunene i 2017 at valgdagen(e) ble avviklet uten kø, så det er grunn til å anta at dette har vært hovedregelen også i 2019.

Figur 8-2: Hva tror du var årsaken(e) til mer kø i valglokalene på valgdagen(e)? Flere svar mulig. Kommuner (N=77)

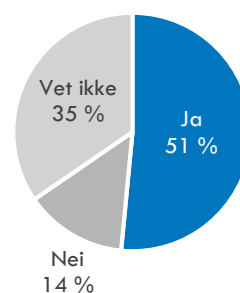

Kilde: Oslo Economics

For de 77 kommunene som svarte at det var mer kø på valgdagen i 2019 enn i 2017, oppgis ulike årsaker til ventetiden. Svært mange av dem som svarer «annet» oppgir at årsaken er at velgerne brukte lang tid i avlukket. Dette både fordi det alltid er slik ved kommune- og fylkestingsvalg sammenlignet med stortingsvalg (to valg i stedet for ett, mulighet til å kumulere og føre på slengere), men også fordi kommunesammenslåinger skapte økt interesse for kumuleringer og slengere. I tillegg er det mange som kommenterer at stemmeseddelen var komplisert å brette riktig. For få stemmeavlukker og økt behov for veiledning er også hyppig forekommende forklaringer, noe som igjen antagelig henger sammen med muligheten og interessen for kumuleringer og slengere. Det er også en del kommuner som peker på høy valgdeltagelse.

8.2 Velgere med særlige behov

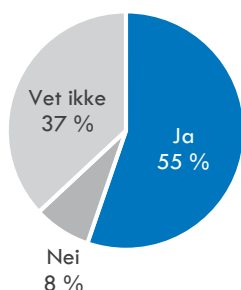
Figur 8-3: Var det synshemmede som stemte i kommunen? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Blant kommunene som tar stilling til spørsmålet om synshemmede velgere, er det 79 prosent som svarer at de hadde synshemmede velgere som stemte i kommunen. Dette er høyere enn i 2017, da 62 prosent oppga at de hadde slike velgere. En høy «vet ikke»-andel indikerer at det ikke er mulig å si om det har vært en reell endring fra 2017 til 2019.

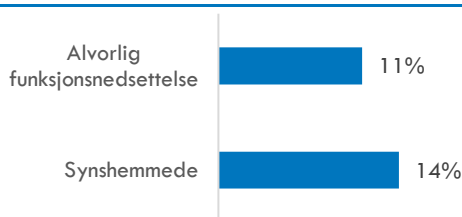
Figur 8-4: Var det velgere med alvorlig fysisk eller psykisk funksjonsnedsettelse som stemte i kommunen? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Blant kommunene som tar stilling til spørsmålet om alvorlig utviklingshemmede velgere, er det 88 prosent som svarer at de hadde slike velgere som stemte i kommunen. Som for synshemmede velgere er andelen økt fra 2017, men dette kan skyldes at et stort antall kommuner ikke vet om de har hatt slike velgere.

Figur 8-5: Opplevde kommunen noen særskilte hendelser i situasjoner hvor synshemmede eller personer med alvorlig funksjonsnedsettelse skulle gjennomføre sin valghandling? Andel som svarte 'ja'. Kommuner (N=152/163)

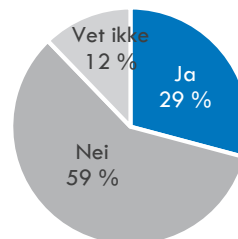

Kilde: Oslo Economics

De særskilte hendelsene som beskrives knyttet seg primært til hvorvidt det er adgang til å ha med seg assistent inn i valgavlukke, og til hvorvidt det er akseptabelt at valgfunksjonær er inne i avlukket for å hjelpe til. For synshemmede knyttet det seg også noen utfordringer til at merkelappene med blindeskrift kunne være vanskelige å lese, eller forsvant bak stemmesedler. De samme årsakene til hendelser ble trukket frem i valg gjennomføringsundersøkelsen 2017.

8.3 Avviste velgere og forkastede stemmegivninger

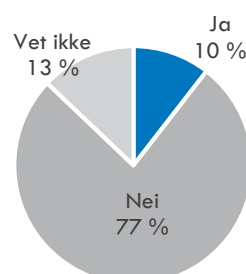
Figur 8-6: Avviste kommunen velgere på grunn av mangelfull legitimasjon? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

86 av kommunene i utvalget avviste velgere på grunn av mangelfull legitimasjon. Vi har ikke tall på hvor mange velgere som ble avvist, men det synes ikke som om mangelfull legitimasjon er noen stor utfordring, siden det klare flertall av kommuner ikke avviste noen velgere av denne årsak. Det har vært en svak nedgang i antall kommuner som oppgir å ha avvist velgere siden 2017.

Figur 8-7: Har antall forkastede stemmegivninger økt sammenlignet med forrige kommunestyre- og fylkestingsvalg? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Om vi ser bort fra de som svarer «vet ikke», så har 12 prosent av kommunene opplevd at antall forkastede stemmegivninger har økt siden forrige kommunestyre- og fylkestingsvalg. Vi har ikke spurt om hvor mange kommuner som opplever at antallet forkastede stemmegivninger er redusert, men når en såpass liten andel observerer en økning, kan det tilsa at utfordringene med forkastede stemmegivninger på landsbasis var mindre i 2019 enn i 2015.

I undersøkelsen stilte vi spørsmål om mulige årsaker til at stemmesedler som havner i urnen ikke er stemplet. Respondentene trekker frem at noen velgere benytter en stemmeseddel som omslag for stemmeseddelen de ønsker å benytte, og at dette ikke oppdages av

valgfunksjonær som stempler. Tilsvarende kan det tenkes situasjoner der velger uforvarende får med seg to like stemmesedler som sitter «klistret» sammen. Dermed havner én stemplet og én ustemplet seddel i urnen. Noen trekker frem at valgfunksjonærer kan glemme å stemple, og noen trekker frem at velgere

bevisst kan forsøke å «lure systemet» ved å ha to stemmesedler inni hverandre. Enkelte kommuner påpeker også at utfordringer med skannernes evne til å lese stempler ved årets valg, og at et stort antall sedler til verifisering kan ha økt risikoen for at ustemplede sedler har blitt godkjente.

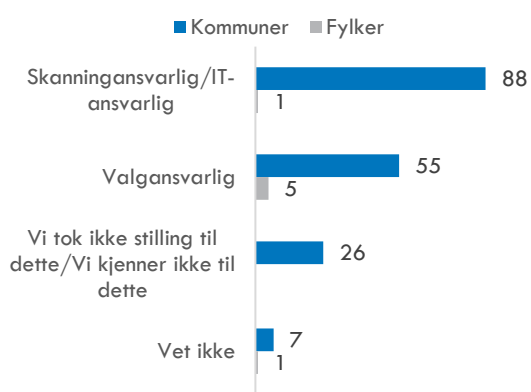

9. Opptelling av stemmer

Samtlige fylkeskommuner og 176 kommuner i vårt utvalg oppgir at de har benyttet maskinell opptelling (skanning) av stemmer i årets valg. 25 av kommunene oppgir at de skanner i en annen kommunes skannersenter. Dette gjelder da den endelige tellingen, siden det er pålagt å gjennomføre den foreløpige tellingen manuelt. Dersom utvalget vårt er representativt, tilsier dette at 61 prosent av norske kommuner og fylkeskommuner benytter maskinell telling i den endelige stemmetellingen.

Prøvevalget i august avdekket utfordringer med den maskinelle stemmetellingen. Et av tiltakene for å løse dette knyttet seg til å justere innstillingene på skannerne.

Figur 9-1: Hvem tok beslutningen om å justere eller ikke justere innstillingene på skannerne? Fylker (N=7) og kommuner (N=176)

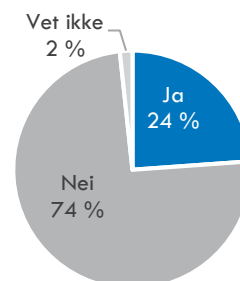
Kilde: Oslo Economics

For kommunene var det primært IT-ansvarlig eller skanningsansvarlig som vurderte å endre innstillingene på skanneren. For fylkene var det primært valgansvarlig. En del mindre kommuner vi har snakket med trekker frem at det er en utfordring å få tilstrekkelig IT-støtte i kommunen når det kommer til den maskinelle tellingen.

Nye forskrifter i 2017 og 2019 pålegger kommunene å gjennomføre den foreløpige stemmeopptellingen som manuell telling. Dette skal sikre to uavhengige opptellinger, og dermed gi et mest mulig korrekt resultat, ifølge en pressemelding fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet². Dette betyr at kommuner som tidligere har brukt maskinell telling både i den foreløpige og den endelige tellingen, har måttet endre det i 2017- og 2019-valget.

² <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/sikrer-to-uavhengige-opptellinger-ved-valg/id2629370/>

Figur 9-2: Har kravet om manuell foreløpig opptelling vært utfordrende å innfri? Kommuner (N=176)

Kilde: Oslo Economics

Det klare flertall av kommuner har ikke opplevd kravet om manuell foreløpig opptelling som krevende. Blant de 24 prosent som mener det har skapt utfordringer, finner vi naturlig nok mange store kommuner, siden det er disse som har størst tidsgevinst ved maskinell telling. Når vi beregner andel av befolkning, ser vi at kommuner som dekker 44 prosent av befolkningen svarer at den manuelle tellingen har skapt utfordringer.

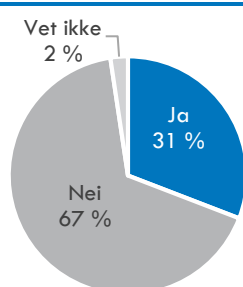
Disse kommunene trekker frem at manuell telling krever betydelige menneskelige ressurser, tar tid og krever plass. Mange kommuner er også tydelige på at den manuelle tellingen er beheftet med feil i langt større grad enn den maskinelle, blant annet fordi det er krevende å gi god nok opplæring, og fordi situasjonen oppleves som stressende. Enkelte kommuner mener i tillegg at manuell telling bidrar til mistillit til valgsystemet, fordi det alltid vil være til dels betydelige avvik mellom manuell og maskinell telling.

Flere kommuner opplever det som et betydelig tilbakeskritt å måtte telle stemmer manuelt, og mener dette må endres igjen til 2021-valget.

10. Sent mottatte forhåndsstemmer

Velgere har mulighet til å avgi forhåndsstemme også i andre kommuner enn kommunen der velger er registrert. Dermed oppstår et behov for å sende forhåndsstemmer fra kommune der stemmen er avlagt, til stemmen der velger er registrert, der stemmen skal telles. Det er viktig at disse stemmene mottas i tide, slik at de kan inngå i valgresultatet. Vi har stilt kommunene spørsmål om sent innkomne forhåndsstemmer.

Figur 10-1: Mottok kommunen forhåndsstemmer etter klokken 17 dagen etter valgdagen? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Et klart flertall mottok samtlige forhåndsstemmer før fristen klokken 17 dagen etter valgdagen, men det er likevel så mange som 91 kommuner i utvalget som mottok slike sene forhåndsstemmer. Dette tilsier at det på landsbasis var 110 kommuner som mottok forhåndsstemmer sent, gitt at vårt utvalg er representativt.

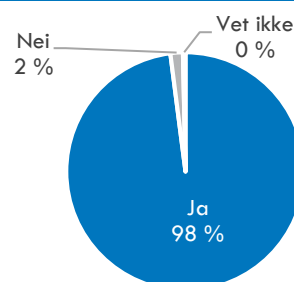
Totalt oppgir kommunene at de mottok drøyt 400 forhåndsstemmer etter klokken 17 dagen etter valgdagen. Dette indikerer at det er snakk om 450 til 500 slike sent mottatt stemmer på landsbasis, gitt representativitet i vårt utvalg. Tallet er antagelig noe høyere, fordi enkelte kommuner har mottatt forhåndsstemmer etter at de besvarte spørreundersøkelsen.

Når vi spør kommunene om årsaker til at forhåndsstemmene mottas sent, peker de fleste på at det er snakk om stemmer sendt fra utlandet. Noen av disse utenlandsstemmene har brukt lang tid i posten, og noen ser ut til å ha blitt avgitt svært sent, eller blitt liggende før de har blitt sendt i posten.

Det er også mange kommuner som peker på at postgangen er langsom også for norske forhåndsstemmer, med eksempler på stemmer som har tatt mer enn en uke fra poststempling til mottak. Om lag 10 kommuner har mottatt forhåndsstemmer som burde vært sendt gjennom Bring-avtalen, og det er

noen enkeltkommuner som har opplevd forsinkelse fordi stemmer er sendt til feil kommune eller med feil adresse.

Figur 10-2: Benyttet kommunen seg av Valgdirektoratets avtale med Bring om transport? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Som et tiltak for å redusere volumet av sent mottatte forhåndsstemmer, introduserte Valgdirektoratet i år en avtale om transport av forhåndsstemmer i regi av Bring. Nesten samtlige kommuner har benyttet seg av dette tilbudet.

Figur 10-3: I hvilken grad er dere fornøyd med Bring sine tjenester? Kommuner (N=296)

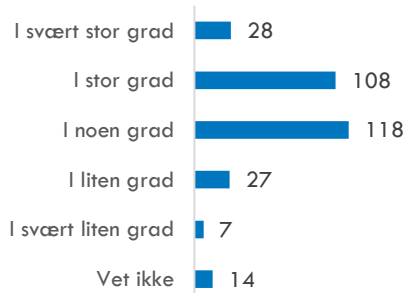
Kilde: Oslo Economics

De langt fleste kommunene er fornøyd eller svært fornøyd med Bring-avtalen. Blant de få som er mindre fornøyd, trekkes det frem et ønske mulighet til å sende i flere omganger. Kommuner som kun fikk tilbud om å sende på fredagen, skulle ønske de kunne sendt unna stemmer tidligere, slik at mottagerne kunne fått stemmene før valgdagen(e).

11. Klager og klagebehandling

Alle som har stemmerett har adgang til å klage på forberedelsene til og gjennomføringen av valget i kommunen eller fylkeskommunen der de er manntallsført. Det stilles klare krav til behandlingen av slike klager. Relativt få kommuner mottar slike formelle klager. Vi har spurt om kommunene og fylkeskommunene opplever at de har kompetanse på behandling av klager.

Figur 11-1: I hvilken grad har kommunen/ fylkeskommunen tilstrekkelig kunnskap om behandling av klager på valggjennomføringen? Fylker og kommuner (N=302)

Kilde: Oslo Economics

12 prosent av kommunene og fylkeskommunene svarer at de i liten eller svært liten grad har tilstrekkelig kunnskap om behandling av klager. Dette er en forholdsvis lav andel, men det er også en del som svarer «vet ikke», og veldig mange svarer «i noen grad». Dette kombinert med at ganske få valgansvarlige har opplevd å motta klager, kan tilsa at kunnskapen er begrenset.

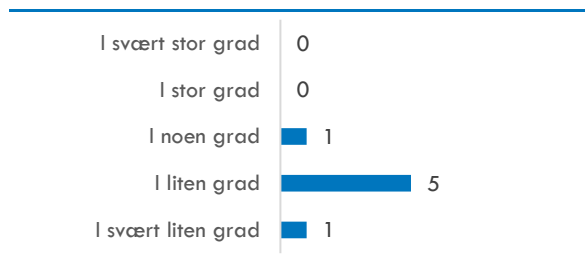
Det synes som om kunnskapen om klagebehandling er om lag på nivå med 2017, da 79 prosent av kommunene oppga at de hadde tilstrekkelig kunnskap om dette.

Samtidig er det ikke gitt at bruk av tid på opplæringsamlingene er den beste måten å øke denne kunnskapen på. Opplæringsamlingene skjer lang tid før klager eventuelt skal behandles, og for det store flertall av valgmedarbeidere, som ikke kommer til å motta klager, vil denne opplæringen være «bortkastet». Det mest hensiktsmessige synes derfor å være å utarbeide en veileder i klagebehandling, som kan benyttes ved behov.

12. Fylkesvalgstyrets møtebok

Fylkesvalgstyrets møtebok dokumenterer blant annet feil fylkeskommunene har avdekket i kontrollen av kommunenes valggjennomføring. Vi har stilt fylkeskommunene spørsmål om hvordan de opplever utfyllingen av møteboken, og opplæringen fra Valgdirektoratet.

Figur 12-1: I hvilken grad oppleves utfyllingen av fylkesvalgstyrets møtebok del 1 som vanskelig? Fylker (N=7)

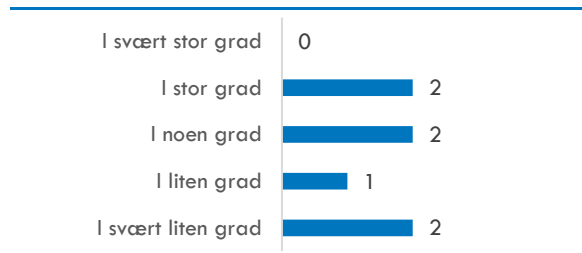

Kilde: Oslo Economics

Ingen svarer «i stor grad» eller «i svært stor grad» på spørsmålet om det oppleves som vanskelig å fylle ut møtebok 1. Spørsmålet ble stilt på en annerledes måte

i 2017-undersøkelsen, men det synes likevel klart at flere kommuner syntes det var noe krevende å fylle ut møteboken i 2017 enn det som gjelder i 2019.

Figur 12-2: I hvilken grad var opplæringen fra Valgdirektoratet i utfylling av fylkesvalgstyrets møtebok del 1 tilstrekkelig? Fylker (N=7)

Kilde: Oslo Economics

Tre fylkeskommuner opplever at opplæringen i svært liten eller liten grad var tilstrekkelig. Det kan synes som at disse svarer på vegne av mindre erfarne valgmedarbeidere, fordi møteboken for disse oppleves som lite intuitiv. Det kommenteres også på at løsningen burde forenkles.

13. Risiko og sårbarhet

Risiko og sårbarhet er et tema som har fått økt oppmerksomhet i samfunnet, og som også i større grad vektlegges i forbindelse med valggjennomføringen. Vi har stilt kommunene og fylkeskommunene spørsmål om hvordan de har arbeidet med risiko og sårbarhet.

Figur 13-1: Hvilke sikkerhets- og beredskapstiltak gjennomførte dere i forbindelse med valget? Flere svar mulig. Fylker og kommuner (N=302)

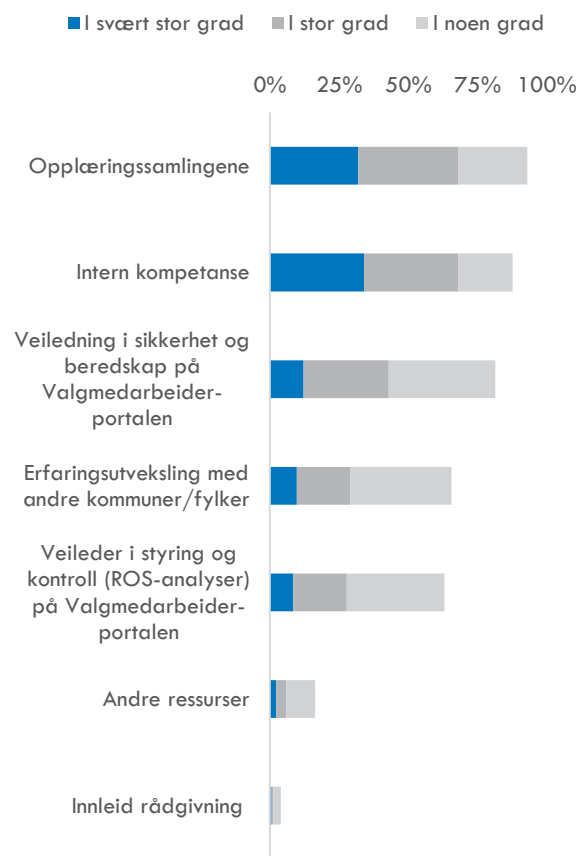

Kilde: Oslo Economics

De ti kommunene som ikke har gjennomført noen tiltak, oppgir i de langt fleste tilfeller at de har tenkt gjennom problemstillinger knyttet til risiko og sårbarhet, men at de ikke har formalisert dette gjennom skriftlige planer. Én kommune erkjenner at valgforberedelsene gjennomgående har vært for dårlige, og at dette også har medført manglende ROS-arbeid.

I 2017 var det til sammenligning 10 prosent av kommunene som svarte «ingen tiltak» eller «vet ikke», så når tilsvarende andel i 2019 er 5 prosent, kan det synes som om flere har arbeidet med sikkerhet og beredskap denne gang. Det er ellers de samme tiltak som går igjen som de vanligste i både 2017 og 2019, bortsett fra gjennomgang av direktoratets sjekklister, som ikke var et alternativ i 2017.

Figur 13-2: I hvilken grad benyttet kommunen seg av følgende ressurser i sikkerhets- og beredskapsarbeidet? Fylker og kommuner (N=302)

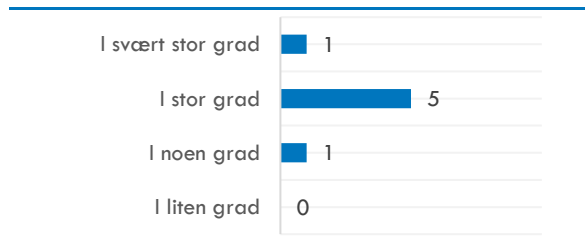
Kilde: Oslo Economics

Rundt 90 prosent av kommuner og fylkeskommuner benyttet seg i noen, stor eller svært stor grad av opplæringsksamlinger og intern kompetanse i arbeidet med sikkerhet og beredskap. Kun et lite fåtall benyttet innleid rådgivning. Ressursene som er benyttet i 2019 er i stor grad samsvarende med det som ble benyttet i 2017.

14. Samarbeidet mellom kommune og fylkeskommune

I alle valg er det et samarbeid mellom kommuner og fylkeskommuner, der det er viktig at begge parter kjenner sine roller og at kommunikasjonen er god på tvers. Spørsmålene om samarbeidet mellom kommuner og fylkeskommune er kun stilt til fylkeskommunene. Det betyr at det bare er syv respondenter på disse spørsmålene.

Figur 14-1: I hvilken grad har fylkeskommunen hatt jevnlig kontakt med kommunene i forbindelse med valggjennomføringen? Fylker (N=7)

Kilde: Oslo Economics

I sum synes det som om fylkene og kommunene i stor grad har kontakt i valggjennomføringen. Spørsmålet er relativt lite presist, så vi har ikke informasjon om hvor hyppig eller god denne kontakten har vært.

Figur 14-2: Vennligst ta stilling til følgende påstander om samarbeidet med kommunene. Gjennomsnitt på en skala fra 1 (helt uenig) til 6 (helt enig). Fylker (N=7)

Kilde: Oslo Economics

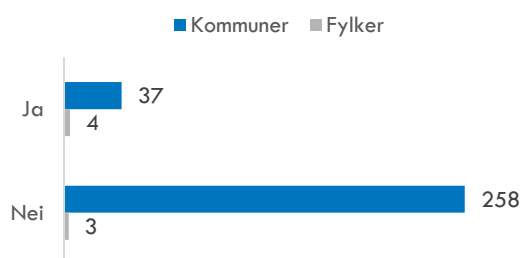
I snitt svarer de syv fylkeskommunene nesten 5 på begge de to påstandene, det vil si at de plasseres seg langt nærmere «helt enig» enn «helt uenig» på skalaen. Det betyr at de opplever at samarbeidet har vært godt.

Det synes som om samarbeidet mellom fylker og kommuner er omtrent slik det var i 2017, men det er krevende med en presis sammenligning, både fordi skalaen som benyttes i undersøkelsen er endret, og fordi antall respondenter er lavt.

1.5. Kommune- og fylkessammenslåinger

Et særtrekk ved 2019-valget var det store volumet av «nye» kommuner og fylkeskommuner, som en følge av kommune- og regionreform. Vi har stilt kommuner og fylkeskommuner spørsmål om hvorvidt dette har påvirket valg gjennomføringen.

Figur 15-1: Er din kommune/fylkeskommune omfattet av en sammenslåing som trer i kraft 1. januar 2020? Kommuner (N=295) og fylker (N=7)

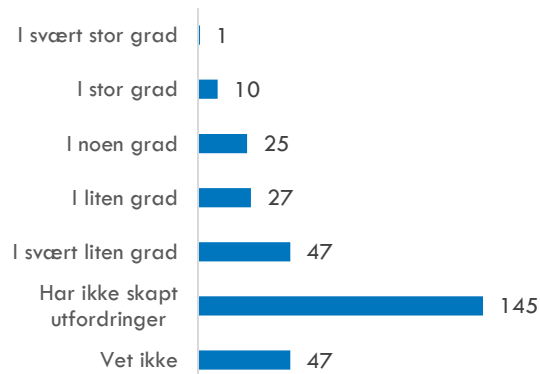

Kilde: Oslo Economics

Av vårt utvalg er 37 kommuner og 4 fylker berørt av kommune- og regionreformen ved at det skjer en sammenslåing i 2020.

Vi har spurt samtlige kommuner og fylkeskommuner om det har oppstått utfordringer som følge av kommune- og regionreformen.

Figur 15-2: I hvilken grad har kommune/regionreformen skapt utfordringer i valg gjennomføringen i 2019? Fylker og kommuner (N=302)

Kilde: Oslo Economics

De 11 som svarer at sammenslåing har skapt store eller svært store utfordringer, peker i stor grad på at det har vært krevende å slå sammen to ulike valgorganisasjoner, med ulik kultur og ulike rutiner. Men enkelte peker også på mer praktiske forhold som store avstander og mange valglokaler. For fylker som har slått seg sammen rapporteres det om at det er mange kommuner å forholde seg til, og til dels at listene har vært svært lange og krevende å håndtere.

Vi har videre spurt de 37 kommunene og 4 fylkene som er resultat av sammenslåing om samarbeidet mellom enhetene som slås sammen har vært godt.

Figur 15-3: Hvordan fungerte samarbeidet om valg gjennomføringen mellom kommunene som skal slås sammen? Fylker og kommuner (N=41)

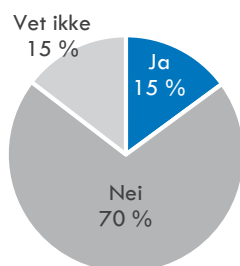
Kilde: Oslo Economics

Bare 3 kommuner svarer at samarbeidet har vært dårlig eller svært dårlig. Disse tre peker på kulturforskjeller som en viktig årsak til samarbeidsproblemer.

16. Forholdet til andre valg

Samtidig som kommune- og fylkestingsvalget avvikles det kirkevalg, og noen få kommuner avholder også lokale folkeavstemninger i forbindelse med valget. Vi har stilt kommunene spørsmål om hvordan dette har fungert i 2019-valget.

Figur 16-1: Opplevde kommunen noen særskilte hendelser i valggjennomføringen i forbindelse med avviklingen av kirkevalget? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Selv om det klare flertallet av kommuner ikke opplevde særskilte hendelser i forbindelse med kirkevalget, er det så mye som 44 kommuner i utvalget som har opplevd slike hendelser. Den mest vanlige årsaken til utfordringer knytter seg til den fysiske nærheten mellom det ordinære valget og kirkevalget. Noen kommuner opplever at kirkevalget hadde planlagt å bruke samme rom som det ordinære valget. Mange kommuner opplever at kirkevalgets skilting og merking har dekket over eller forstyrret merkingen til det ordinære valget, og noen kommuner har opplevd kirkevalgsmedarbeidere som har vært påtrengende og forsøkt å «overtale» velgere til å avlegge stemme i kirkevalget.

Flere kommuner har opplevd at velgere som har avlagt forhåndsstemme i det ordinære valget har etterlyst muligheten til å forhåndsstemme i kirkevalget samtidig, og én kommune har opplevd at én velger

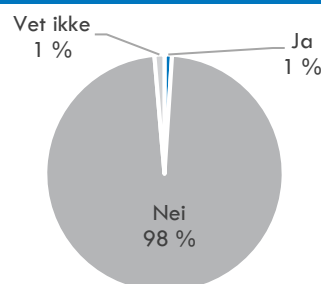
fikk lagt kirkevalgstemmeseddel i urnen for det ordinære valget.

Det trekkes også frem som en utfordring at kirkevalgets medarbeidere fremstår som mangelfullt opplært, og at rutineene i dette valget synes å være mindre gode. Enkelte steder har kirkevalgsmedarbeiderne bedt om hjelp og veiledning fra valgmedarbeiderne i det ordinære valget. Det har også vært tilfeller der kirkevalget har bedt om å låne materiell på selve valgdagen.

Noen få kommuner har opplevd at det har vært krevende å få tak i ansvarlig for kirkevalget i forkant, og at det derfor ikke har vært mulig å planlegge for et godt samarbeid mellom de to valgene.

Enkelte kommuner er tydelige på at kirkevalg og ordinært valg ikke bør foregå i samme lokale.

Figur 16-2: Har det blitt gjennomført noen folkeavstemning i kommunen samtidig med kommunestyre- og fylkestingsvalget? Kommuner (N=295)

Kilde: Oslo Economics

Tre av kommunene i vårt utvalg rapporterer om at det ble avholdt lokale folkeavstemninger i forbindelse med 2019-valget. Det ser ut som om to av disse har handlet om målform for skoler, mens én («folkeavstemning») har vært valg av lokalutvalg.

17. Diskusjonstemaer

Dataene som er innhentet i valggjennomføringsundersøkelsen er i stor grad deskriptive, men det er også undersøkt noen temaer der det fremkommer meninger om hvordan valget burde gjennomføres. Dette gjelder særlig følgende temaer:

- Behovet for valgkort, og i så fall om dette skal være digitalt eller fysisk
- Prosessen for listeforslag
- Universell utforming av valglokaler
- Manuell telling av stemmer, sett i lys av kravet om manuell foreløpig opptelling

Vi tillater oss i dette kapitlet å kort gjengi noen ulike synspunkter på disse temaene, basert på fritekstsvar i undersøkelsen og våre intervjuer med kommuner og fylkeskommuner.

17.1 Behovet for valgkort

Selv om flertallet av kommuner synes å mene at valgkort er ønskelig, og bare et lite mindretall er skeptisk til digitale valgkort, er det likevel en del sterke stemmer som argumenterer godt for å fjerne ordningen med valgkort.

Valgkort kan synes å være ment å tjene fire hensyn:

- Fungere som en rask og sikker måte å slå opp velgere i elektronisk manntall
- Sendes med stemmeseddel dersom velger stemmer i annen kommune enn sin egen
- Minne velgerne på valget og informere om at de har stemmerett
- Orienterer velgerne om hva som er deres valglokale på valgdagen

Fleire kommuner tar til orde for at det er om lag like raskt å taste inn fødselsnummer som å skanne koden på valgkort. De fleste kommuner ber alltid om ID, og da fremkommer fødselsnummer. I de fleste kommuner synes det dessuten som om kødannelser i liten grad har vært i tilknytning til oppslag i manntall, men heller i tilknytning til å komme inn i valgavlukket. Det er derfor ikke nødvendigvis slik at valgkort i særlig grad bidrar til å redusere ventetid i valglokalene. Det kan likevel tenkes at valgkort gir økt kvalitet, som en følge av at det blir lavere risiko for feilavkrysning i manntallet.

EVA er satt opp til å kunne skrive ut valgkort når velgere stemmer utenfor egen kommune. For de fleste kommuner er ikke dette vesentlig mer krevende enn å motta valgkortet fra velger, og i tilfeller med digitalt valgkort vil uansett valgkort måtte skrives ut på denne

måten. Det er derfor godt mulig å gjennomføre valget selv om innbyggerne ikke får tilsendt valgkort.

De fleste kommuner er enige om at det er ønskelig å minne velgere om valget, og informere om stemmerett. Mange har trukket det frem som positivt at det i 2019 ble sendt ut sms med påminnelse om valget. Valgkortet sendes ut så tidlig, at det antagelig ikke er det optimale tidspunktet for å minne om valget. Andre virkemidler kan antagelig i større grad oppfylle dette behovet, for en lavere kostnad.

Det er ønskelig å informere velgerne om hvor de kan avlegge stemme på valgdagen, men det finnes mange andre informasjonskanaler enn valgkortet. Det er ikke gitt at valgkortet er den mest kostnadseffektive kanalen for slik informasjon.

Noen kommuner mener at valgkortet ikke bare er unødvendig, men faktisk negativt. Dette begrunnes med at det oppstår en forvirring rundt hva som er nødvendig å medbringe ved stemmegivning. Disse kommunene tar til orde for at det ville være langt enklere å informere om at det kun er ID som er nødvendig for å kunne stemme. Noen velgere tror de må ha med valgkort, og noen velgere tror det er tilstrekkelig med valgkort, slik at de ikke tar med ID.

Erfaringene med digitalt valgkort synliggjør at valgkort er en ordning som innbyggerne har vent seg til, og det å gå fra fysisk til digitalt valgkort har medført en økning i antall henvendelser til kommunene, med spørsmål om når de får valgkortet, om de har stemmerett og så videre. Dette tilsier at en fjerning av valgkortet vil medføre utfordringer i en overgangsfase, frem til befolkningen har vent seg til at valgkort ikke lenger finnes.

Oppsummert synes det som om det bør gjøres en grundig vurdering av valgkort-ordningen; ikke bare om forsøket med digitalt valgkort skal gjøres til et permanent tiltak, men også til hvorvidt valgkort i det hele tatt skal videreføres.

17.2 Prosessen for listeforslag

For de fleste kommuner er ikke listeforslagsprosessen spesielt krevende, selv om det også i små kommuner vil være behov for en del manuell inntasting i systemene. For noen kommuner oppleves likevel prosessen som svært krevende, både fordi prosessen tar tid og fordi kvaliteten er mangelfull.

Det knytter seg særlig tre utfordringer til listeforslagsprosessen:

- Navnene på personene som skal stå på listene er ikke alltid entydig eller korrekt angitt, slik at det er risiko for at feil personer føres opp, og det oppstår behov for mye dialog med partiene
- Kontroll av signaturer er i praksis «umulig», fordi det ikke kan godtgjøres at signaturene er reelle og ikke duplikater, og at personene som har signert faktisk har stemmerett i distriktet
- Det er omfattende tidsbruk knyttet til personer som føres opp på lister mot sin vilje, og søker seg fritatt

Ved 2019-valget var det særlig ett parti som førte opp profilerte personer på listen, til dels mot deres vilje. Dette skapte mye arbeid for kommunene.

Tidsbruk grunnet manuelle prosesser er i seg selv uheldig, men det er antagelig viktigere at dagens prosess i liten grad kan sikre kvaliteten. Det er vanskelig å se at dagens prosess gjør det mulig med en sikker vurdering av hvorvidt kravene i Valglovens §6-3 om signaturer er oppfylt. Uansett hvor mye tid kommunen benytter på å gjennomgå innsamlede signaturer, vil det være krevende å vurdere hvorvidt disse signaturene er reelle, i form av at det er signaturen til stemmeberettigede i kommunen, og at det ikke er forfalskninger eller duplikater.

Enkelte kommuner foreslår å gå fra manuelle til digitale prosesser for listeforslag. Partiene måtte da selv legge inn kandidater digitalt, ved hjelp av ID-porten og folkeregistret for å sikre entydighet og korrekthet, slik at alle navnene på listen legges inn i systemet uten behov for manuelle prosesser i kommunen/fylkeskommunene. Også utsendingen av digitale brev til alle som er ført opp på liste kunne vært automatisert ved en slik prosess.

En app for signaturer for listeforslag, med bruk av ID-porten, ville sikret at det var mulig å etterprøve at signaturene er reelle og oppfyller lovkravene.

Direktoratet og departementet bør vurdere om det skal utvikles en slik digital løsning for listeforslag.

17.3 Universell utforming av valglokaler

Nesten samtlige valglokaler er ifølge kommunene universelt utformet. Det er likevel noen kommuner som har valgt å ha enkelte valglokaler som ikke er

universelt utformet. Dette er ofte valgt av praktiske hensyn; det er ingen velgere i kommunen som har behov for universell utforming, eller de får det er snakk om får hjelp av valgfunksjonærer. I mange tilfeller finnes det ikke gode alternative lokaler i rimelig nærhet.

Bør det være rom for at kommunene kan gjøre slike praktiske avveininger? Eller skal kravet til universell utforming tolkes absolutt? Direktoratet og departementet bør vurdere om det er behov for tydeligere retningslinjer for å sikre en felles forståelse av hva som er riktig svar på disse spørsmålene.

17.4 Manuell telling av stemmer

De fleste kommuner rapporterer om at de synes det er håndterbart med manuell foreløpig telling av stemmer. Men et mindretall, blant annet bestående av mange av de største kommunene, mener at manuell foreløpig telling er svært uheldig.

Argumentene mot manuell telling er typisk at det krever betydelige menneskelige ressurser, og at det tar tid. I tillegg er det flere kommuner som tar til orde for at manuell telling har dårligere kvalitet enn elektronisk telling. Uansett hvor grundige rutinene og prosessene er, og uansett hvor erfarent tellekorpset er, så er det så mange feilkilder at det nesten alltid vil oppstå feil ved manuell telling.

Elektronisk telling, med stikkprøver for å sikre kvalitet, er således langt mer pålitelig, mener disse kommunene.

Enkelte kommuner mener også at manuell telling først, og elektronisk telling etterpå, skaper grunnlag for tvil om valgresultatet. Det vil nesten alltid oppstå avvik mellom disse tellingene. Avviket mellom to separate elektroniske tellinger vil, mener disse kommunene, stort sett være mindre. Kommunene som mener dette, opplever det som utfordrende at alle avvik vil kunne plukkes opp av media og benyttes til å stille spørsmål om kvaliteten på tellingen, og mener at dette kan svekke tilliten til valgresultatet.

Det er på ingen måte opplagt at manuell foreløpig telling gir økt sikkerhet for at stemmer telles riktig sammenlignet med elektronisk telling to ganger. Det bør derfor vurderes hvorvidt krav om manuell foreløpig telling, gitt de kostnadene dette medfører, skal videreføres.

oslo**economics**

www.osloeconomics.no

post@osloeconomics.no
Tel: +47 21 99 28 00
Fax: +47 96 63 00 90

Besøksadresse:
Kronprinsesse Märthas plass 1
0160 Oslo

Postadresse:
Postboks 1562 Vika
0118 Oslo